

ЕЛЕМЕНТИТЕ НА МУЗИКАЛНА ИЗРАЗНОСТ – ОСНОВОПОЛАГАЩ ФАКТОР ЗА ФОРМИРАНЕ НА ПОЗНАНИЕ ЗА МУЗИКАТА У ДЕЦА И СТУДЕНТИ

Смилена Димитрова Смилкова

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас

ELEMENTS OF MUSICAL EXPRESSION – A MAJOR CONSTITUTIONAL FACTOR FOR MUSIC KNOWLEDGE FOR CHILDREN AND STUDENTS

Smilena Dimitrova Smilkova

University „Prof. Dr. Assen Zlatarov“, Burgas

Abstract: The presented material examines and compares the results of a study conducted among fourth-grade students and students of pedagogical specialties: Pre-school and Primary School Pedagogy, Pre-school pedagogy with a foreign language, Primary school pedagogy with a foreign language and social pedagogy.

The attached poll, contains opened and closed questions, covers some of the main musical means: melody, metrum, rhythm, tempo, dynamics, timbre. These elements of musical expression are learning in Primary School and student's

Keywords: music, musical expression elements, elementary school age, students

Елементите на музикална изразност (ЕМИ) са фундаментът върху който се гради енигматичният музикален език. Мелодия, ритъм, метрум, темпо, динамика, тембър са част от изразните средства на музиката. И в детската градина, и в началното училище те съпътстват познанието и разбирането за музиката от деца и ученици. Студентите, изучаващи предучилищна, начална училищна и социална педагогика също се запознават със същността им. Осмислянето на съдържанието и спецификите на отделните Елементи е въпрос на време и упражнения.

Независимо от степента на познаване и усвояване на музикалните изразни средства, музиката като изкуство неминуемо влияе и въздейства върху отделната личност. Във връзка с това бе проведено изследване, основано на анкетата, като метод.

Целта на изследването е да разгледа и съпостави как част от елементите на музикална изразност (мелодия, метрум, ритъм, темпо, тембър и динамика) влияят върху деца и студенти за формиране на познание за музиката и разбирането ѝ. Пред вид образователния етап на учениците и краткия период за музикална подготовка на студентите, предложената анкета разглежда част от ЕМИ. Поставените в нея задачи са насочени повече към образно-емоционалното възприемане на музиката чрез нейните Елементи, отколкото задълбочено осмисляне на музикалната тъкан.

Изследваните елементи на музикална изразност са:

- Мелодия – от гр. пеене, песен, напев. Едногласно изложение на музикалната мисъл [1]. Съдържа в себе си всички ЕМИ.
- Метрум е пулсацията в музиката – редуване на силни и слаби времена.
- Ритъм – организирано, логично редуване на тонови трайности [2].
- Темпо – бързината, с която се изпълняват музикалните произведения.
- Тембър – качество, по което се отличават отделните инструменти и гласове.
- Динамика – силата на тона.

През м. май 2019 г. е проведена анонимна, писмена, частично-стандартизирана анкета, измежду 50 ученици от четвърти клас и 53 студенти, изучаващи Предучилищна педагогика с чужд език (ПУПЧЕ), Предучилищна и начална училищна педагогика (ПНУП), Начална училищна педагогика и чужд език (НУПЧЕ) и Социална педагогика (СП) към Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, гр. Бургас. За респонденти-ученици са избрани четвъртокласници, тъй като те са на финала на началната степен на образование, имат познавателни натрупвания и опит, вследствие на изминат пълен етап на начално обучение. Анкетиранияте студенти са от втори и трети курс – период от обучението им, в който те изучават музикални дисциплини.

Въпросите в анкетата са 11 на брой (Приложение 1). Според формата те са открити и закрити, а според функцията – основни и функционални (контролни) [3]. Някои от закритите въпроси (№ 1, 2, 6, 9, 10,

11) предполагат и позволяват повече отговори. Само един от тях (№ 8) е с един отговор. При откритите въпроси (№ 3, 4, 5, 7) е направено обобщение на отговорите, отнасящи се до еднакви чувства, емоции, настроения и предпочитания. Закритите въпроси са 7, а откритите – 4.

Получените резултати показваха следните стойности: Най-силно впечатление и въздействие при слушане на музика (въпрос № 1) и при студентите (79%), и при учениците (54%) оказва мелодията. При по-малко от половината и при двете групи респонденти ритъмът има влияние. Тембърът влияе в малка степен (повече при студентите (26%), отколкото при децата (16%). С най-слабо въздействие и в двете групи са отбелязани динамиката и темпото.

Въпрос № 2 касае темповите предпочитания. И в двете групи интересите са почти еднакви както към бързите, така и към умерените темпа. Бавното темпо не допада и на децата (18%), и на студентите (17%).

Като цяло всички анкетирани имат предпочитания към класическите инструменти (въпрос № 6). Децата са проявили интерес и към електрическите (56%), а студентите имат превес над децата спрямо народните инструменти(37%).

На единствения въпрос в анкетата (№ 8), който има само един отговор, почти всички участници са отбелязали правилния (83% – студенти, 78% – ученици). Неправилно са отговорили малка част от тях.

Отношението към българските народни танци (въпрос № 9) е разнообразно: студентите предпочитат да играят всички изброени танци (47%) и най-вече право хоро (43%). Половината от учениците (50%) са отговорили, че предпочитат други, неизброени танци. В частност ръченицата е танцът, който играят с удоволствие (22%).

Близко половината от студентите (49%) и повече от половината от учениците (52%) предпочитат да слушат и инструментална, и вокална музика (въпрос № 10). При диференциране на предпочитанията, преобладават отговорите за вокалната музика – и в двете групи.

Отговорите на последния въпрос (№ 11) са повече от категорични. Почти всички участници в анкетата предпочитат да слушат музиката, а не да я изпълняват. Около половината от децата (40%) имат желание да бъдат интерпретатори.

В голяма степен отговорите и на едната, и на другата група на въпросите с отворен отговор са сходни, вследствие на което те са резюмирани до общите определения, като разбира се са включени и останалите нестандартни мнения. На въпрос № 3 защо им харесва музика в бързо, бавно или умерено темпо, анкетираните отговарят: бърза – „зарежда, по-енергична е, разведряваща, танцувална е“. Оттенъци на изброеното има и в двете групи: „кара ме да се усмихвам, повдига настроението, не ме натъжава, по-интересна за слушане и ритмична“. Бавната музика не е сред предпочитанията на голяма част от студентите. Като цяло отговорите на големи и малки варират в границите „действа релаксиращо и успокояващо, повече ми харесва, дава възможност за развитие на представите“. За предпочитанията към умерено темпо отговорите са от : „повече се слива с настроенията и чувствата, разтоварваща, успокояваща, релаксираща, отпускаща“ до „нищо крайно не е добро, въздейства ми много силно и ме кара да мечтая, звучи най-балансиращо, обичам спокойствието и съм умерен човек, по-нежна, танцува се много добре, не е нито бърза, нито бавна“

Въпрос № 4 е във връзка с това какви образи рисува тихата динамика. Общото в представите, чувствата и мислите е: „любов, тъга, спокойствие, меланхолия, релакс, нежност“. Нюансите са: „прошка, утеха, ефирност, лиричност, образ на вятър, уравновесеност, очакване, мистерия, приспиваща, лежерност, красиви пейзажи, блаженство, топли цветове, страдание, гали душата, време за равностметка, тихи чувства, смущаващи, скучни, мека перушинка как бавно се спуска надолу, чувства – тъжни, образи – черно-бели“.

Въпрос № 5 е свързан с образното въздействие на силната динамика. Най-общо отговорите могат да се сведат до: силни, яки чувства, веселие, щастие, игра, забавление, радост, зареждане, енергичност“. Разнообразието на чувствата, продиктувано от личностните различия е: „увереност, победа, протест, патетичност, сърцето бие и усещаш, че си жив, агресия, напрежение, власт, грозни образи, екшън, борбеност, ентузиазъм, пиков момент, време за купон, мобилизира за работа, бягане, превъзбуденост, вдъхновява ме да творя, чудеса и вълшебства, празник, все едно нещо се задъхва, зверове, демони“.

Последният от откритите въпроси (№ 7) е свързан с тембровите предпочитания към инструментите. Най-предпочитаният тембър е на пианото, следвано от цигулка и китара. Отбелязани са и други инструменти, чийто тембър е харесван от отделни ученици и студенти: флейта, арфа, кларинет, виолончело, виола, саксофон, барабани, тромпет, дори укулеле. От народните инструменти и двете групи харесват гайда, кавал, тъпан.

Изводи:

- Най-силно въздействащият елемент на музикална изразност при учениците и студентите е мелодията. Това е напълно естествена и закономерна констатация, тъй като в мелодията са съчетани всички ЕМИ – средства при формиране на мелодията.
- Бързото темпо е предпочитано от повечето участници в анкетата. За децата на забързаното, задъхано време на 21 век, този избор е част от жизнения тонус.
- Умереното темпо е необходимост в по-голяма степен за студентите. Изминатият жизнен път, натрупаните опит и познание предполагат търсене на личен уют и равновесие.
- Класическите инструменти са предпочитани и от двете респондентски групи. Тембърът на най-популярните от тях – пиано, цигулка, китара, се харесва на болшинството участници. Неминуемо познанията, получени от училищната подготовка са оказали влияние при избора.
- Интересът на деца и студенти към фолклорното ни богатство е осезателен – и в танците, които изпълняват, и в харесваните от тях народни инструменти.
- Въпреки, че децата и студентите не оценят достатъчно въздействието на динамиката и темпото, се оказва, че тези елементи силно влияят върху техните чувства, емоции, тонус. Те, като компонент на мелодията, стимулират, развиват и изграждат образното мислене, провокирайки творческата фантазия и полета на личностната чувствителност.

References:

1. Chetrikov S. – Muzikalen terminologichen rechnik, Nauka i izkustvo, Sofia, 1969
2. Hadzhiev P. – Elementarna teoria na muzikata, Muzika EOOD, Sofia, 2009
3. Bizhkov G. – Metodologia i metodi na pedagogicheskite izsledvania, ASKONI-IZDAT, Sofia, 1995

Приложение 1. Анкета за провеждане на изследването
АНКЕТА

Кое Ви прави най-силно впечатление и Ви въздейства, когато слушате музика?

- а/ мелодията б/ ритъмът
в/ динамиката г/ темпото
д/ тембърът на гласовете и инструментите

Музика с какво темпо предпочитате да слушате?

- а/ бърза б/ бавна в/ умерена

Защо?

.....
Според Вас тихата динамика в музиката какви чувства и образи „рисува“?

.....
А силната динамика?

.....
Какви музикални инструменти харесвате и предпочитате?

- а/ класически б/ народни в/ електрически

Тембърът на кой/кои музикални инструменти харесвате?

.....
Кой музикален елемент е свързан с пулсацията в музиката?

- а/ ритъм б/ метрум в/ темпо

Кой от българските народни танци предпочитате и играете с удоволствие?

- а/ право хоро б/ ръченица в/ Дайчово хоро
г/ всички изброени д/ други

Каква музика предпочитате да слушате?

- а/ инструментална б/ вокална в/ инструментална и вокална

Как предпочитате музиката да присъства в живота Ви?

- а/ като я изпълнявате б/ като я слушате